

Ткаченко Єлізавета,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Інженерний інститут Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Зміни у системі сучасної освіти України спрямовані в цілому на побудову нового процесу здобуття освіти, які дозволять сформувати фахівців нового типу, готових не тільки до професійної самореалізації, а і реалізації в значно ширшій системі «людина-суспільство-людина».

Сучасне навчання в системі вищої освіти стає все більш технологічним, що передбачає не тільки комп'ютеризацію процесу навчання, а й введення нових форм керування цим процесом. У зв'язку з цим необхідно проводити додаткові теоретичні та прикладні дослідження: особливе відносно формування інформаційних компетентностей здобувачів вищої освіти.

Сутність та структуру інформаційних компетентностей досліджувало багато науковців, таких як: М. Армстронг, Ч. Вудруф, О. А. Грішнова, Л. В. Івановська, А. В. Казановський, В. Т. Лозовецька, Ю. Г. Одегов, В. С. Плохій, Г. Г. Руденко та ін. Однак багато суттєвих моментів стосовно цієї проблематики так і залишаються до кінця не вирішеними, тому доцільним вважаємо аналіз різних підходів до трактування цих питань та визначення їх сутності.

Розглядаючи дане питання формування інформаційних компетентностей, перш за все, необхідно визначити, сутність терміну «компетентність».

Компетентність – це результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим потрібне рішення [1].

У структуру компетентності входять такі основні елементи, як знання, досвід, професійна культура та особистісні якості фахівця.

Сутнісні ознаки компетентності людини:

– постійно змінюються (зі зміною світу, зі зміною вимог до успішного дорослого);

– орієнтовані на майбутнє (виявляються в можливостях організувати свою освіту, спираючись на власні здібності, з урахуванням вимог майбутнього);

– мають активний характер узагальнених умінь у поєднанні з предметними вміннями і знаннями в конкретних галузях (ситуаціях);

– виявляються в умінні здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в конкретній ситуації;

– пов'язані з мотивацією на безперервну самоосвітню діяльність.

Компетенція (від. лат. *competencia* - коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом) - це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.

Компетенція є інтегральним результатом взаємодії компонентів:

– мотиваційного, що виражає глибоку зацікавленість у даному виді діяльності, наявність особистісних смислів розв'язувати конкретну задачу;

цільового, пов'язаного з умінням визначати особисті цілі, співвідносні з власними смислами; складанням особистих проектів та планів; усвідомленим конструюванням конкретних дій, вчинків, які забезпечать досягнення бажаного результату діяльності;

– орієнтаційного, що передбачає урахування зовнішніх умов діяльності (усвідомлення загальної основи діяльності; знання про коло реальних об'єктів; знання, уміння і навички, які стосуються цього кола) і внутрішніх (суб'єктний досвід, наявні знання, предметні і міжпредметні вміння, навички, способи діяльності, психологічні особливості тощо); обізнаність учня щодо власних сильних і слабких сторін;

– функціонального, що передбачає здатність використовувати знання, уміння, способи діяльності та інформаційну грамотність як базис для формування власних можливих варіантів дії, прийняття рішень, застосування нових форм взаємодії тощо;

– контрольного, що передбачає наявність чітких вимірювачів процесу і результатів діяльності, закріплення правильних способів діяльності, удосконалення дій відповідно до визначеної і прийнятої цілі;

– оцінного, пов'язаного із здатністю до самоаналізу; адекватного самооцінювання своєї позиції, конкретного знання, необхідності чи непотрібності його для своєї діяльності, а також методу його здобування чи використання.

Поняття інформаційної компетентності сформувалося у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій і входження в усі аспекти діяльності суспільства. Виникнення цього поняття відносять до початку 2000-х рр.

Під інформаційною компетентністю розуміють сукупність компетенцій, пов'язаних із роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, які дозволяють ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з інформацією в різних її формах і представленнях як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності. Результати одного з перших досліджень інформаційної компетентності представлено у звіті кафедри інформаційної грамотності державного університету Каліфорнії «Інформаційна компетентність в університеті штату Каліфорнія» за 2001 рік [2]. В цьому дослідженні, інформаційну компетентність представлено як компетентність роботи з бібліотечними ресурсами – компетентність, пов'язану з пошуком і опрацюванням різноманітних повідомлень.

За результатами цього дослідження було визначено складові інформаційної компетентності: визначати тему дослідження й інформаційну потребу (визначати проблему, формулювати термінологію і ключові слова, визначати види матеріалів, необхідні для дослідження, використовувати електронні засоби пошуку потрібних відомостей; визначати і здійснювати пошук відповідних матеріалів, визначати різні типи джерел для різних завдань, правильно використовувати цитати; класифікувати знайдені відомості та використовувати їх у дослідженні; оцінити знайдені відомості (перевірити їхню точність, своєчасність, доцільність); організувати знайдені матеріали: згрупувати відповідно до розділів дослідження, використати цитати, скласти бібліографію [2].

Інформаційну компетентність визначають як інтегративну професійну якість особистості, яка, з одного боку, віддзеркалює її здатність до визначення інформаційної потреби, пошуку інформації та ефективної роботи з нею у всіх її формах (традиційній, друкованій та електронній, тощо); а з іншого – як здатності її до роботи з комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями і застосування їх у професійній діяльності та повсякденному житті. Поряд з поняттям "інформаційна компетентність" часто використовуються такі поняття, як "комп'ютерна компетентність", "комп'ютерна грамотність", "технологічна грамотність", "інформаційна грамотність", "інформаційна культура". В. А. Дарлінгер визначає комп'ютерну компетентність як рівневу освіту, що характеризує професійну підготовку фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій на теоретичному, практичному і творчому рівні [5]. Комп'ютерна грамотність – це знання, уміння, навички в галузі інформатики, потрібні кожному для ефективного використання в своїй діяльності комп'ютерних технологій. Важливими компонентами комп'ютерної грамотності є знання про використання сучасної електронної техніки у різних сферах виробництва, культури, освіти, а також про зміни в

діяльності людини, котрі з ним (використанням) пов'язані; знання принципової будови і функціональних можливостей комп'ютерної техніки; володіння сучасними програмними засобами. У процесі опанування комп'ютерної грамотності формуються вміння використовувати комп'ютер під час написання та редагування тексту, пошуку інформації, малювання тощо, складати прості програми, алгоритми розв'язування задач. Технологічна грамотність – це розуміння основних концепцій технологій та їх застосування [2]. Інформаційна грамотність це набір здатностей, який є у індивідуумів, і передбачає уміння визначати необхідність інформаційних ресурсів, уміння їх оцінити і ефективно використати. Інформаційна культура – сфера буття, що пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві, формуванням інформаційних навичок особистості. У широкому сенсі інформаційна культура є сукупністю принципів і механізмів, що забезпечують взаємодію етнічних і національних культур, їх включення в загальний досвід людства.

Інформаційна культура у вузькому сенсі це – вироблення оптимальних способів використання інформації і надання її споживачеві для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних засобів виробництва, зберігання і передавання інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформації й інформаційних засобів.

Таким чином, інформаційні компетентності в сучасному суспільстві повинні формуватися з врахуванням наступних вимог: уміння адекватно формалізувати знання; адекватність інтерпретації формалізованих даних та використання нових інформаційних технологій у своїй життєдіяльності; спроможність ефективно використовувати сучасну комп'ютерну техніку та інформаційні технології, що сприяють формуванню парадигми інформаційної людини.

Список використаних джерел:

1. Когут І. Інформаційна компетентність як структурний компонент професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в сучасному освітньому просторі // І.Когут.// Освітологічний дискурс, 2018, № 3-4 (22-23)
2. Information Literacy Competency Standards for Higher Education [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/information_literacy_competency.htm. –Заголовок з екрану.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А.Зимняя // Высшее образование сегодня. –2003. –№ 5. –С. 34-42
4. Patti S. Caravello, Chair, Eloisa Gomez Borah, Judith Herschman, Eleanor Mitchell. UCLA Library Information Competence at UCLA: Report of a Survey Project (http://www.library.ucla.edu/infocompetence/index_noframes.htm)
5. Далингер. В. А. Компьютерная компетентность –основа профессионализма современного учителя математики //Материалы конференции «Информационные технологии в образовании-2003» (<http://ito.edu.ru/2003/II/3/II-3-1788.html>)